

Situace českého vzdělávacího systému v oblasti hudební výchovy od prvního do pátého ročníku základní školy

BARBORA ŠOBÁŇOVÁ

Zhodnotit situaci českého vzdělávacího systému v oblasti hudební výchovy od prvního do pátého ročníku základní školy není snadný úkol, přesto bych se o to ráda pokusila. V roce 2007 jsem úspěšně ukončila studium na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Po té jsem nastoupila jako učitelka do základní školy. Svou práci jsem vykonávala s radostí a zajímalo mě, jestli i ostatní učitelé mají stejný pocit. Například zda se jim daří jejich práce, co je zajímavé v oblasti pedagogické práce a co naopak ne. Po několika letech své učitelské praxe jsem zjistila, jak velmi se liší pozornost a přístup k všeobecně vzdělávacím předmětům. Některým je věnována spousta času a úsilí, mají podporu v podobě širokého spektra učebnic, pomůcek, seminářů apod., některé však zůstávají poněkud stranou. Mám za to, že školská vzdělávací koncepce obsahuje předměty, které jsou odborně a právně uznány za nezbytné ve výchově a vzdělávání člověka a měly by mít stejnou vážnost, pozornost a tedy možnost být kvalitně vyučovány. Mezi předměty, kterým podle mého názoru chyběla a chybí patřičná pozornost, patří hudební výchova. Měla jsem možnost působit na více základních školách a vždy jsem vnímala, že hudební výchova zaujímá okrajové místo u většiny zúčastněných – učitelů, metodiků, rodičů i dětí. Postupně jsem také pochopila, že hudební výchova strádá

již dlouhou dobu a již dávno jí měla být věnována větší pozornost a podpora, než jaké se jí doposud dostávalo. Bylo smutné vidět, jak odcházejí na 2. stupeň ZŠ děti, které jsou naprosto nepřipravené: nemají základní vědomosti a dovednosti, které by jim umožnily pocítit radost z hudebních činností a kolektivního muzicírování. Tyto zkušenosti mne nakonec přiměly ke studiu hudební teorie a pedagogiky v rámci doktorského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ráda bych pomohla z této nelehké situace svou disertační prací na základě výsledků výzkumu i metodickým materiálem pro učitele hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Ve své práci zdůrazním důležitost hudby v rozvoji dítěte v počátcích jeho osobnostního i sociálního vývoje. Bude mě především zajímat, jak rozmanitost hudebních činností aktivizuje v lidském vědomí procesy, které kultivují osobnostní zrání a rozvíjejí i některé fyziologické funkce a procesy, do jaké míry může být hudba významná v tzv. přechodovém (senzitivním) období dítěte.

Jedním z témat, která bych ráda zhodnotila, bude obsah Rámcového vzdělávacího programu pro základní školu, který je v současné době podrobován mnoha diskuzím. Zaznívá spousta názorů a pohledů na jeho přínos do hudebně pedagogické praxe. Objevují se hlasy kladně hodnotící tuto koncepci, ale zaznamenáváme i negativní postoje pedagogů. V tomto smyslu chci

zjistit, jak tato diskuse zasahuje i předmět hudební výchova v základní škole. Podle názoru například Hany Váňové a mnohých dalších vysokoškolských učitelů existuje v hudebním vzdělávání tzv. „začarovaný kruh“ (Váňová H., 2005, s. 8–14). Situace je problematická zvláště v okamžiku, kdy nejsou vysokoškolští studenti pedagogických fakult dostatečně připraveni na studium hudební výchovy již z předchozích vzdělávacích stupňů, a tedy mají problém zvládat požadavky vysoké školy, což způsobuje potíže v jejich budoucí pedagogické praxi. Nemohou pak kvalitně vyučovat své žáky v předmětu hudební výchova. A tak opět pokračuje onen koloběh.

Ve své výzkumné práci se zaměřím na zjišťování názorového klimatu a možnosti učitelské veřejnosti v naplňování hudebně výchovných standardů ve všeobecném vzdělávání na 1. stupni ZŠ. Cílem bude analýza a mezifakultní komparace koncepčních materiálů, které mají k dispozici jednotlivé fakulty připravující učitele pro první stupeň ZŠ. Budu se zabývat charakteristikou a časovou proporcí hudebních předmětů v jednotlivých ročnících vzdělávání. Zaměřím se na poměry mezi teoretickými a praktickými přístupy ke vzdělání a k přípravě studentů na univerzitních učitelských fakultách v ČR ve studijním oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Předmětem výzkumu bude hodnocení efektivity systému hudebně pedagogické praxe v jejím kvalitativním a kvantitativním vyjádření, systém spolupráce vysoké školy s fakultními školami. Výzkum posoudí kvalitu připravenosti studentů k praktickým úkolům výuky, které vyplývají z určených standardů v plnění RVP ZV a pedagogické reformy.

V rámci výzkumu vyhodnotím názory učitelů (do pěti let po jejich úspěšném absolvování vysokoškolského studia) na obsah, rozsah a materiálně technické zajištění výuky hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Budou mě zajímat jejich názory na problematiku RVP ZV, existujících standardů hudebního vzdělávání, na časovou dotaci vyučování, na zařízení učeben hudební výchovy klasickými, orffovskými nástroji a masmediálními

prostředky. Důležitou částí výzkumu budou i názory učitelů na možnosti pozitivního vývoje v současné době. Na základě řízeného rozhovoru a dotazníkového řízení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zjistím frekvenci uplatňování progresivních vyučovacích metod ve škole. Bude mě zajímat, zda mají učitelé povědomí o těchto metodách a do jaké míry byli s nimi seznamováni v rámci vysokoškolského studia v hudební didaktice. V rámci dotazníků poskytnu respondentům příležitost, aby se k polootevřeným otázkám vyjádřili podrobněji. Jejich hodnocení následně zpřesním rozhovorem.

V rámci výzkumu chci zjistit, které vzdělávací materiály učitelé na prvním stupni ZŠ nejvíce využívají, které odborné a dětské hudební časopisy ve svých školách odebírají a jak je uplatňují při své učitelské práci. Významnou oblastí je celoživotní vzdělávání. Bude mě zajímat, jaké mají učitelé příležitosti k dalšímu vzdělávání, jestli navštěvují metodické semináře pořádané například Společností pro HV nebo Českou Orffovou společnost nebo jinými neformálními institucemi. V tomto smyslu budou velmi cenná zjištění, jak se učitelé hudební výchovy dívají na připravovaný systém profesního vzdělávání v ČR, co od něj očekávají a jaký mají názor na zastoupení formálního a neformálního hudebního vzdělávání. Uskutečním komparaci anotací výuky jednotlivých hudebních disciplín pro obor učitelství pro 1. stupeň ZŠ na pedagogických fakultách v České republice. Tyto plány jsou většinou akreditovány do roku 2017, takže výsledky mohou být důležité pro stanovení následné vzdělávací strategie. S metodiky vysokoškolského vzdělávání uskutečním řízený rozhovor o aktuálním stavu a perspektivách v přípravě studentů na jejich budoucí učitelskou praxi. Výsledky tohoto kvalitativního výzkumu pak budu komparovat s názory absolventů fakult, kteří již působí jako učitelé v praxi.

Na základě výzkumem zjištěných skutečností bych ráda sestavila stručnou nabídku námětů, metod a pozitivních příkladů do hodin hudební výchovy, které bych zdokumentovala a zpracovala audiovizuálně. Výsledné

DVD bych nabídla učitelům hudební výchovy na 1. stupni ZŠ jako jednu z možností podpory jejich práce. Budu se aktivně podílet na přípravě seminářů pro učitele, ve kterých by měli možnost rozvíjet své praktické hudební dovednosti a také teoretické znalosti.

Dle mého názoru je třeba o hudební výchovu a vzdělávání dětí pečovat, protože hudba rozvíjí citovou a kognitivní sféru osobnosti. Je to aktuální úkol, proto je mu třeba věnovat pozornost odbornou a rovněž společenskou.

Literatura

1. KOLEKTIV AUTORŮ: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VUP, 2013.
2. KRÁLOVÁ, E.: Hudobné činnosti jako prostriedok zníženia pocitu osamelosti u detí v tranzitívnom období. Zdravotnícké listy, 2013, roč. 1, č. 4, s. 69–79.
3. KRÁLOVÁ, E.: Možnosti hudby a hudobnej edukácie pri prechode z primárneho na nižšie sekundárne vzdelávanie. Slovenská hudba, 2013, roč. 39, č. 3, s. 228–254.
4. KRÁLOVÁ, E.: Prežívanie žiackeho života v škole po prechode z 1. na 2. stupeň ZŠ.
5. KRÁLOVÁ, E.: Reprodukovaná hudba ako prostriedok zmiernenia tranzitívneho obdobia 1. Slovenská hudba, 2012, s. 364–376.
6. SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H.: Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013.
7. SEDLÁK, F.: Hudební vývoj dítěte. Praha: Supraphon, 1974.
8. SLAVÍKOVÁ, M., KODEJŠKA, M.: Teorie a praxe hudební výchovy I. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2009.
9. VÁŇOVÁ, H.: Začarovaný kruh aneb kdo za to může?
10. AŠENBRENEROVÁ, I.: Sborník z celostátní konference konané dne 14. 11. 2005 v Ústí nad Labem. Ústí nad Labem: UJEP, 2006, s. 8–14.

Résumé

Autorka hodnotí na základě vlastních pedagogických zkušeností situaci českého vzdělávacího systému v oblasti hudební výchovy od prvního do pátého ročníku základní školy. Podle jejího názoru nejsou v České republice plně reflektovány pedagogicko-psychologické aspekty v rozvoji dítěte, které významně ovlivňuje hudební výchova. Představí vlastní výzkumný záměr ve dvou aspektech: zjistit úroveň hudebního vzdělávání na pedagogických fakultách v ČR a zaznamenat názorové spektrum učitelů HV z praxe na úroveň vysokoškolského vzdělávání.

Mgr. Barbora Šobánková – doktorandka oboru hudební teorie a pedagogika, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, ul. M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1, Katedra hudební výchovy.